

Делфин дьо Виган „Силна е нощта“

Когато я открих в дома ѝ през онази януарска сутрин, майка ми беше синя – бледосиньо, смесено с пепеляво, ръцете неизвестно защо по-тъмни от лицето. И сякаш изцапани с мастило в сгъвките на пръстите.

Майка ми беше мъртва от няколко дни.

Не знам колко време, колко секунди или дори минути ми трябваша, за да разбера какво е станало въпреки ясната ситуация – майка ми лежеше на леглото си и не отговаряше, когато я виках. Много дълго време, несръчно и трескаво време изтече до вика, който се изтръгна от дробовете ми сякаш след минути на апнея. И до днес, две години по-късно, не мога да разгадая мистерията – чрез какъв механизъм мозъкът ми успяваше да не възприема вида на тялото на майка ми и особено миризмата му, как така му трябваше толкова време, за да обработи информацията, която лежеше пред него? Това не е единственият въпрос, останал ми от тази смърт.

Четири или пет седмици по-късно бях в състояние на необичаен по силата си ступор, когато получих Наградата на книжарите за роман, чиято героиня бе една затворена и оттеглила се от всичко майка, преоткрила употребата на думите след години мълчание. Бях дала книгата на майка ми още преди излизането ѝ, несъмнено горда, че съм завършила нов роман, и все пак съзнаваща, че дори чрез измисленото посипвам сол в раната.

Нямам никакъв спомен за мястото, където ми връчиха наградата, нито за самата церемония. Мисля, че ужасът още не ме бе напуснал. Но се усмихвах. Няколко години по-рано на бащата на децата ми, който ме упрекваше, че все гледам да правя добро впечатление (имаше предвид отчайващата ми способност да се държа приветливо при всички обстоятелства), бях отговорила самоуверено, че не гледам да правя, а правя добро впечатление.

Усмихвах се и на вечерята, която дадох в моя чест, като единствената ми грижа бе да се задържа права, после седнала, да не рухна внезапно върху чинията си, да не изпълня онова движение, с което на дванайсетгодишна възраст се бях гмурнала в празен басейн. Спомням си за физическия, дори атлетическия характер, който придобиваше това усилие – да издържа, да, дори ако никого не можех да заблудя. Струваше ми се, че е по-добре да сдържам мъката си, да я вържа, да я задуша, да ѝ затворя устата до момента, в който ще остана сама, отколкото да надам нещо като дълъг вопъл, по-лошо, предсмъртно хъркане, след което без всякакво съмнение щях да рухна. През последните месеци събитията бяха ускорили своя ход и животът още веднъж поставяше левтата твърде високо. При това положение ми изглеждаше, че не ми остава друго, освен да се сдържам или да държа високо знамето – докато ме държат краката.

Защото отдавна знам, че е по-добре да стоиш, отколкото да лежиш, и че не бива да поглеждаш надолу.

През следващите месеци написах друга книга, за която дълго време си бях водила бележки. Сега, като поглеждам назад, не знам как съм могла да го сторя, освен че нямаше какво друго да правя, след като изпратех децата на училище и останех сама като във вакуум; нямаше нищо друго освен стола пред включения компютър, искам да кажа нямаше друго място, където да седна, където да се настаня. Бях прекарала единайсет години на една и съща месторабота и в дълго противоборство, което ме бе обезкървило. Тъкмо ме бяха уволнили и още се чувствах малко замаяна, когато намерих Люсил в дома ѝ толкова синя и толкова неподвижна и тогава замайването се превърна в ужас и после ужасът се превърна в мъгла. Пишех всеки ден и само аз знам до каква степен тази книга, която няма нищо общо с майка ми, все пак е проникната от

нейната смърт и от настроението, в което бях изпаднала. И после книгата излезе, без майка ми да оставя на телефонния секретар възможно най-комичните коментари на телевизионните ми изяви. Една вечер през същата зима, когато се прибрахме от зъболекаря и вървахме един до друг по тесния тротоар на улица „Фоли Мерикур“, синът ми ме попита, без предупреждение, без каквото и да било в предишния ни разговор да му бе дало повод да зададе този въпрос:

– Баба... се самоуби, в известен смисъл?

И до днес се разстройвам, когато се сетя за този въпрос, не заради съдържанието, а заради формата му, заради това „в известен смисъл“ в устата на деветгодишно дете – опит да ме пощади, начин да опипа почвата, да се придвижи на пръсти. А може би от негова страна това си беше истински въпрос – като се имат предвид обстоятелствата, смъртта на Люсил можеше ли да се сметне за самоубийство?

В деня, когато намерих майка ми в дома ѝ, не успях да прибера децата си. Останаха при баща си. На другия ден им съобщих за смъртта на баба им, мисля, че казах нещо като: „Баба почина“, и на въпросите, които ми зададоха, отвърнах: „Решила е да поспи“ (а уж съм чела Франсоаз Долто). Няколко седмици по-късно синът ми ме прикани към ред – нещата трябва да се наричат с имената им. Баба се е самоубила, да, видяла си е сметката, гръмнала се е, спуснала е завесата, обявила е банкрут, казала е край, стоп, баста и е имала причини да стигне дотам.

Не знам вече кога ми дойде идеята да пиша за майка ми, около нея или въз основа на нея, знам колко дълго отхвърлях тази идея, държах я на разстояние, съставяйки списъка на многобройните автори, които бяха писали за майките си, от най-старите до най-съвременните, колкото да си докажа, че теренът е миниран и сюжетът – похабен, прогонвах фразите, които ми идваха наум при зори или заедно с някой спомен, все начала на романи във всички възможни форми, не исках и да ги знам, съставих списък и на препятствията, с които със сигурност щях да се сблъскам, и на неизмеримите рискове, на които бих се изложила, ако се заемех с подобна работа.

Майка ми представляваше прекалено обширно поле, прекалено тъмно, прекалено отчаяно – с две думи, прекалено главоломно.

Оставих сестра ми да прибере писмата, документите и текстовете, написани от Люсил, в специален куфар, който да свали в мазето.

Аз нямах нито място, нито сили да го направя.

И после се научих да мисля за Люсил, без да ми секва дъхът – походката ѝ, леко приведената ѝ фигура, чантата, праметната през рамо и легнала на хълбока ѝ, начина, по който стискаше с пръсти цигарата, по който се качваше в метрото с главата напред, треперещите ѝ ръце, точния ѝ речник, краткия ѝ смях, който сякаш я учудваше, промяната на гласа ѝ под влияние на някоя емоция, която понякога ни най-малко не се отразяваше на лицето ѝ.

Мислех си, че не трябва да забравям студения ѝ, пълен с въображение хумор и особената ѝ склонност да фантазира. Мислех си, че Люсил е била последователно влюбена в Марчело Мастрояни (тя уточняваше: „От тези като него ми сложете половин дузина“), в Йошка Шидлов (театрален критик от „Телерама“, когото никога не беше виждала, но чието перо и чиято интелигентност хвалеше), в един бизнесмен, наречен Едуар (никога не разбрахме кой точно е той), в Греъм, автентичен клошар от 14-ти район, който обичаше да свири на цигулка и загина от ръката на убиец. Не говоря за мъжете, които наистина споделяха живота ѝ.

Мислех си, че майка ми си бе хапвала пилешка супа с Клод Моне и Имануел Кант през една и съща вечер в далечно предградие, от което се бе прибрала с влак, и че я бяха лишили за години напред от чекова книжка, задето раздаваше парите си на минувачите

по улицата. Мислех си, че майка ми бе контролирала информационната система на местоработата си, както и цялата мрежа на метрото, и че бе танцувала върху масите на кафенетата.

Не знам в кой точно момент капитулирах, може би в деня, когато разбрах доколко писането, моето писане, бе свързано с нея, с нейните фантазии, с кризисните моменти, когато животът толкова ѝ натежаваше, че ѝ се налагаше да бяга от него, когато болката ѝ можеше да се изрази само чрез измислицата.

Тогава поисках от братята и сестрите ѝ да ми говорят за нея, да ми я разкажат. Записах ги, тях и другите, които бяха познавали Люсил и веселото и съкрушено наше семейство. Складирах часове от думи в моя компютър, часове, натоварени със спомени, с мъчания, със сълзи и въздишки, смехове и изповеди. Помолих сестра ми да донесе от мазето писмата, писанията, рисунките, търсих, рових, драсках, изравях. Прекарах часове в четене и препрочитане, в гледане на филми и снимки, задавах едни и същи въпроси, после много други.

И накрая, като десетки автори преди мен, се опитах да напиша майка си.

От повече от час Люсил наблюдаваше как братята ѝ прескачат от земята върху камъка, от камъка на дървото, от дървото на земята, изпълнявайки непрекъснат балет, който тя трудно следеше. Сега се бяха събрали в кръг около нещо, което тя определи като насекомо, но което не можеше да види, тъй като и сестрите ѝ се включиха в групата, трескави и забързани, и се опитваха да заемат по-централно място. При вида на гадинката момичетата се разпищяха, ще речеш, че ги колят, помисли Люсил, толкова пронизително пищяха, особено Лисбет, която подскачаше като козле, докато Жюстин викаше Люсил с най-силния си глас да дойде по-бързо да види. В роклята си от светъл копринен креп, краката кръстосани така, че да не измачкат леката материя, чорапките, опънати без нито една гънка на глезените, Люсил нямаше никакво намерение да се помръдне. Седнала на пейката си, тя не изпускаше нито миг от сцената, която се разиграваше пред нея, но за нищо на света не би намалила разстоянието, разделящо я от братята и сестрите ѝ, към които впрочем се бяха присъединили и други, привлечени от виковете деца. Всеки четвъртък без никакво изключение Лиан, майка им, изпращаше дечурлигата си в градинката, като по-големите имаха за задача да наблюдават по-малките и да не се връщат, преди да са изтекли два часа. Децата тържествено и шумно напускаха апартамента на улица „Мобьож“, слизаха от петия етаж, пресичаха улица „Ламартин“, после улица „Рошешуар“, преди да влязат в градинката, победоносни и забележими, защото нямаше как човек да не види тези деца, само с по няколко месеца разлика едно от друго, русите им, почти бели коси, светлите им очи и шумните им игри. През това време Лиан лягаше на първото попаднало ѝ легло и заспиваше дълбоко, даваше си два часа, за да се възстанови от поредната бременност, от ражданията и кърменето, от прекъсването от сълзи и кошмари нощи, от прането и мръсните пелени, от безкрайните хранения.

Люсил се настаняваше винаги на същата пейка, малко встрани, но достатъчно близо до стратегическата точка на трапезите и люлките, място, идеално за наблюдение. Понякога приемаше да играе с другите, понякога седеше на пейката и разпределяше в главата си, обясняваше тя, но никога не казваше какво, или само с неясен жест сочеше околността. Люсил разпределяше виковете, смеховете, сълзите, търчането, шума и вечното движение, в които живееше. Тъй или инак, Лиан отново беше бременна, скоро щяха да станат седем, после несъмнено осем и може би дори повече. Понякога Люсил се питаше дали плодовитостта на майка ѝ има някаква граница, дали коремът ѝ можеше така безкрайно да се пълни и изпразва и да произвежда розови и гладки бебета, които Лиан изяждаше със смеха и целувките си. Но може би съществуваше някакъв краен

брой деца за жените и Лиан скоро щеше да го достигне и тялото ѝ най-после щеше да остане незаето. С крака във въздуха, седнала точно в средата на пейката, Люсил мислеше за задаващото се бебе, чието раждане бе предвидено за месец ноември. Черно бебе. Защото всяка вечер преди да заспи в стаята на момичетата, която съдържаше вече три легла, Люсил мечтаеше за абсолютно черна, неотвратимо черна сестричка, закръглена и лъскава като кървавица, до която братята и сестрите ѝ нямаше да смеят да се приближат, сестричка, която никой нямаше да разбира защо плаче, която щеше да реве непрекъснато и родителите ѝ накрая щяха да ѝ я поверят. Люсил щеше да вземе бебето под крилото си и в леглото си и щеше да е единствената – тя, която иначе мразеше кукли, – единствената, която да се занимава с него. Черното бебе щеше да се казва Макс, като съпруга на госпожа Естоке, учителката ѝ, Макс, който беше шофьор на ТИР. Черното бебе щеше безусловно да ѝ принадлежи, да ѝ се подчинява при всички обстоятелства и тя щеше да го закриля.

Викове на Жюстин нарушиха мислите на Люсил. Мило беше подпалил насекомото и то бе изгоряло за по-малко от секунда. Жюстин се скри в краката на Люсил, малкото ѝ телце потръпваше от плач, главата ѝ лежеше в скута на по-голямата ѝ сестра. Докато я галеше по косата, Люсил забеляза нишка зелен сопол, който се стичаше по роклята ѝ. Не беше сега моментът. Тя твърдо повдигна лицето на Жюстин и ѝ нареди да се изсекне. Малката искаше да ѝ покаже трупа и Люсил най-сетне се изправи. От гадинката беше останало само малко пепел и късче изгоряла корубка. С крак Люсил го покри с пясък, после плюна в шепа, за да си изчисти сандала. След това извади кърпа от джоба си, изтри сълзите и носа на Жюстин, преди да хване лицето ѝ в ръце и да го целуне, звучна целувка, като целувките на Лиан, с добре притиснати към кръглите бузи устни.

Жюстин, чиято пелена се бе разместила, изтича при другите. Те вече играеха друга игра, този път се бяха струпали около Бартелеми, който високо им даваше инструкции. Люсил отново седна на пейката. Загледа се в братята и сестрите си, които отначало се разпръснаха, после се събраха в грозд, после отново се разделиха. Струваше ѝ се, че гледа октопод или медуза, или, като помисли, лепкаво многоглаво животно, каквото не съществуваше в действителност. Имаше в това многолико същество, което не знаеше как да нарече – на което обаче бе сигурна, че принадлежи, както прешленът, дори когато е откачен, принадлежи на червея, – имаше нещо в него, което я покриваше цялата, което я даваше.

Люсил открай време беше най-мълчаливата от всички. И когато Бартелеми или Лисбет чукаха на вратата на тоалетната, където тя се криеше, за да чете или за да избяга от шума, с твърд глас, който обезсърчаваше всеки опит за рецидив, тя заповядваше: оставете ме на спокойствие.

Майката на Люсил се появи на входа на градината, на пясъчната пътека, с вдигната ръка, сияйна и хубава. Лиан привличаше светлината по необясним начин. Може би заради толкова светлите си коси и толкова широката си усмивка. Може би заради доверието, което имаше в живота, заради маниера ѝ всичко да иска и нищо да не задържа. Децата се затичаха към нея, Мило се хвърли в прегръдките ѝ и се вкопчи в дрехите ѝ. Лиан се разсмя и с пеещия си глас повтори няколко пъти: моите малки крале.

Идваше да вика Люсил за фотосесия. При това известие избухнаха викове на радост или на протест – всъщност за сесията се знаеше от няколко дни, – настана тотална гюрултия, наред която Лиан поздрави Люсил за безупречния ѝ вид и успя да даде на най-голямата си дъщеря някои инструкции. Лисбет трябваше да вкара четирите малки във ваната, да включи печката, да сложи да се варят картофите и да изчака връщането на баща им.

Люсил хвана майка си за ръката и двете се отправиха към метрото. От няколко месеца насам Люсил беше станала модел. Бе участвала в дефилета за колекциите на „Виржини“ и „Амперьор“ – две марки висша детска мода, – бе позирала за няколко реклами и се бе снимала за страниците с мода на различни вестници. Миналата година Лиан бе споделила с Лисбет, че коледната вечеря и всички подаръци са били платени с парите от снимките, публикувани в „Мари-Клер“ и „Мон трико“ – две серии, в които Люсил бе главната звезда. Братята и сестрите понякога също се снимаха, но Люсил бе най-търсената от всички. Люсил обичаше да се снима. Преди няколко месеца за една марка платове по стените на метрото се появиха огромни афиши, върху които се виждаше лицето ѝ в едър план, с опънати назад коси, червен пуловер и вдигнат палец, отдолу с надпис „С Интекса винаги е така“. По същото време всички деца от нейния клас и от всички парижки класове получиха попивателна с лицето на Люсил, напечатано отгоре.